

Мудар избор

Приручник за наставнике

Европски дневник

2016/2017.

© Европска унија, 2016

Публикацију „Мудар избор“ ЕВРОПСКИ ДНЕВНИК 2016-2017 и ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВНИКЕ на српском језику финансирала је Делегација Европске уније у Републици Србији.

Желимо да се захвалимо Министарству просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Канцеларији за европске интеграције Републике Србије који су подржали овај пројекат и учествовали у припреми овог приручника. Ова публикација има искључиво информативни карактер и не изражава званичне смернице Европске уније, ни њене Делегације у Србији за тумачење европских законских норми и политике Уније у доменима који су обрађени у овој публикацији.

Издавач није одговоран за садржај Интернет сајтова наведених у публикацији, изузев званичних сајтова европских институција и органа. Сајтови других организација су наведени у публикацији искључиво као могући примери, а не са жељом да се да потпуни списак или препорука. Умножавање публикације је дозвољено уз навођење извора, осим у комерцијалне сврхе.

www.europa.rs

www.europadiary.eu

<https://www.facebook.com/Evropski-Dnevnik-167687313244897/?fref=ts>

<https://twitter.com/EUICBG>

JN-04-16-162-SR-N

ISBN 978-92-9238-341-1

DOI 10.2871/638962

УВОД

Европски дневник (*The Europa Diary*), који се већ годинама користи као наставно средство у школама у ЕУ, седми пут се објављује на српском језику под називом Европски дневник: Мудар избор. Он покрива широк опсег тема, као што су: Европска унија (ЕУ), Србија и ЕУ, заштита потрошача, екологија, заштита на интернету, насиље и спречавање насиља, спорт, култура, путовања, студирање, тражење посла, људска права итд.

Приручник за наставнике је осмишљен као допуна Европског дневника у виду предложених активности, радних листова и припрема за час. Користи се уз информативне текстове дневника код обраде изабраних тема.

Осим тога што се баве питањима која су обрађена у дневнику, активности предложене у приручнику су усклађене са темама предмета као што су устав и права грађана, свет рачунара и информатика, предузетништво, економија, грађанско васпитање, екологија, образовање, заштита здравља и друге. Активности обухватају вештине и способности попут критичког мишљења, комуникације и дебате, решавања проблема и групног рада.

Радни листови се могу фотокопирати и поделити ученицима. Сваки одељак овог приручника упућује на одговарајући текст у дневнику за ученике – препоручујемо да наставници подстакну ученике да ове текстове читају критички.

Надамо се да ће Приручник за наставнике бити од велике користи.

Пројекат финансира Европска унија

Ако имаш шта да кажеш → РЕЦИ!

Драги средњошколци,

Пред вама је ново издање Европског дневника за школску 2016/2017 годину, освежено, са занимљивим темама у којима ћете се информисати о Србији и Европској унији, наставку образовања и налажењу првог посла. Наћићете информације о потрошачким правима, коришћењу интернета, онлајн правима и болестима зависности од интернета. Неизбежна тема Европског дневника је брига о окружењу и планети, али и здрав и безбедан живот, људска права, право гласа, спречавање насиља, толеранција и поштовање различитости.

Ако желите да учествујете на такмичењу у представљању тема које су повезане са европском будућношћу Србије, а на основу тема обрађених у Европском дневнику, учествујте на конкурс **„Ако имаш шта да кажеш – реци“** који је отворен за средње школе (литерарно-новинарска, фото и аудио-видео секција), индивидуално ученик/ученица или групе ученика. Можда је ово прави изазов да покажете своју креативност а као награда следи путовање у једну европску земљу.

Очекујемо да ће Европски дневник помоћи да нађете одговоре на различита питања и дилеме, као и да ће отворени конкурс **„Ако имаш шта да кажеш – реци“** пробудити вашу радозналост и креативност. Пошаљите ваше радове на evropskidnevnik@euinfo.rs (<http://euinfo.rs/evropski-dnevnik-konkurs-za-srednjoskolske-radove/>)

Срдачан поздрав,

Мајкл Давенпорт,
шеф Делегације ЕУ у Србији

Младен Шарчевић,
Министар просвете,
науке и технолошког
развоја Републике Србије

Мајкл Давенпорт,
шеф Делегације ЕУ
у Србији

Младен Шарчевић,
Министар
просвете, науке
и технолошког
развоја Републике
Србије

Више информација можете наћи на сајтовима:
<http://euinfo.rs/>
www.recinam.rs
http://recinam.rs/wp-content/themes/recinam/docs/spisak_skola_ucesnica.pdf

САДРЖАЈ

Увод			
Ако имаш шта да кажеш реци	1	Избор каријере	16
Европа и ја	4	Здрав живот	19
Публикације о Европској унији и европским интеграцијама	5	Грађани за пример	20
Европска унија	6	Свет без насиља	23
Проширење ЕУ	9	Енергија	25
Србија и Европска унија	12	Образовање без граница	28
		Паметни потрошач	31

ПРИЈАВИТЕ СЕ НА НАШ КОНКУРС!

Након успешно завршеног конкурса у претходној школској години у оквиру Европског дневника, Делегација Европске уније у Републици Србији позива вас да се пријавите на нови наградни конкурс за креативне и иновативне радове.

Теме конкурса су теме из Европског дневника, између осталог и: однос Србије и Европске уније (ЕУ), даљи наставак образовања у ЕУ, предузетништво, права и одговорности, одрживи развој, здравље и безбедност, савремени друштвени проблеми, али и слободне теме на предлог самих ученика и ученица које би на неки начин биле повезане са европском будућношћу Србије (нпр. шта је Европа у мом граду, шта бих волео да Европа донесе у мој град, и сл.).

Учешће на конкурс
подразумева подношење:

- 1. Литерарних или новинарских писаних радова;
- 2. Фото репортажа или фото-радова;
- 3. Видео форме (новинарске, уметничке, документаристичке, игране драматизације);
- 4. Мултимедијалне форме.

***Један тим има прилику да конкурише са по једним радом у свакој категорији, али може освојити награду само једном односно у једној категорији.

На конкурс могу да се пријаве тимови и то као:

1. Група ученика из исте **средње школе**, коју ученици могу да формирају са намером учешћа у такмичењу, а да није на било који начин део неког формалног школског удружења/секције;
2. Средња школа (као целина или њена литерарно-новинарска, фото и аудио-видео секција).

*** Сваки тим је неопходно да чини **минимум три особе**. У случају освајања награде, тим који има више од три члана, номинује троје представника за наградно путовање.

*** Школе које су **награђиване** у претходним конкурсима (Реци нам и Европски дневник конкурс) немају право учешћа на овом конкурс.

РОК ЗА ДОСТАВЉАЊЕ
РАДОВА ЈЕ **27. ЈАНУАР
2017. ДО ПОНОЊИ.**
РАДОВИ ПРИСТИГЛИ
НАКОН ИСТЕКА РОКА
НЕЋЕ БИТИ УЗЕТИ У
РАЗМАТРАЊЕ.

НАГРАДА:

У свакој категорији ће бити награђено по четири победничка тима. Победници ће имати јединствену прилику да 9. маја 2017. године, на Дан Европе, крену на групно путовање у више земаља Европске уније.

Наставници који су били ментори победничких тимова (један наставник по тиму) ће такође путовати заједно са својим тимом.

За пријаву на конкурс, уз рад доставити и попуњен пријавни формулар, који је доступан на сајту www.recinam.rs. Уколико тим подноси више радова, уз сваки рад мора поднети и пријавни формулар. Радови се подносе искључиво **електронским путем**, на имејл адресу evropskidnevnik@euinfo.rs. Радови који су већег обима, односно не могу бити послати мејлом, шаљу се путем сервиса Send Space или We Transfer.

Пристигле радове оцењиваће стручни жири, који ће чинити еминентни новинари, сниматељи, фотографи, професори новинарства, професори драмских уметности и професори српског језика. Резултати такмичења ће бити објављени до краја марта 2017. године

на сајтовима www.recinam.rs и www.euinfo.rs, а сви који су учествовали на конкурс у ће бити обавештени путем имејла о исходу конкурса.

Овај конкурс представља наставак претходних активности Делегације Европске уније у Републици Србији и Министарства културе и информисања Републике Србије који су спровели пројекат у области медијске писмености **„Ако имаш шта да кажеш – реци!“**. Циљ пројекта је био да се покрену или унапреде средњошколски часописи, веб портали, фото и видео радови на теме у вези са ЕУ.

Награђене радове на претходном конкурс у оквиру пројекта „Европски дневник“ можете видети на сајту www.recinam.rs/skole. Школе партнери које су учествовале у претходним активностима долазе из Београда, Сремских Карловаца, Параћина, Нове Вароши, Смедеревске Паланке, Новог Сада, Чачка, Бечеја, Крагујевца и Старе Пазове.

Уколико имате неких питања, можете их послати имејлом на evropskidnevnik@euinfo.rs или погледати да ли се неко од ваших питања заједно са одговорима налази у оквиру Q&A странице на сајту www.recinam.rs.

ЕУ публикације и у библиотекама средњих школа

Еутека је мрежа јавних библиотека (47) које су подржале иницијативу Делегације Европске уније да се грађанима Србије омогући да се и кроз мрежу библиотека информишу о Европској унији. Чланице ове библиотечке мреже, кроз пројекат „ЕУТЕКА – ЕУ у вашој библиотеци“, имају пуну подршку у пружању потпуних и поузданих информација грађанима Србије о свим могућностима и предностима које доноси чланство Србије у Европској унији.

Ову иницијативу Делегације Европске уније у Републици Србији подржале су и Народна библиотека Србије и Министарство културе и информисања Владе Републике Србије потписивањем Меморандума о разумевању 2014. године а овом партнерству се 2015. године прикључила и Канцеларија за европске интеграције Владе Републике Србије.

Јавне и високошколске библиотеке у Србији редовно добијају тематске ЕУ публикације на

српском језику. Ове публикације покривају различите области деловања Делегације Европске уније у Републици Србији или пружају увид у специфичне јавне политике Европске уније.

До краја 2016. године и библиотеке у средњим школама у Србији ће, кроз пројекат „ЕУТЕКА – ЕУ у вашој библиотеци“, добити по два примерка новог издања публикације „Европски дневник“ и „Приручник за наставнике“.

Током 2017. године, средњошколским библиотекама биће испоручене и публикације: „Образовање, тренинг, омладина и спорт“, „Оснивачи Европске уније“, „Истражујмо Европу“ и „ЕУ Појмовник“.

Надамо се да ће ове публикације наћи пут до средњошколаца и подстаћи их да стекну нова сазнања о Европској унији а да ће наставницима и професорима бити користан алат у раду.

www.euinfo.rs/euteka

Пројекат „ЕУТЕКА – ЕУ у вашој библиотеци“ финансира Европска унија

Током 2015. године, ЕУ инфо центар је поводом објављивања шестог издања Европског дневника организовао литерарни конкурс за средњошколце „Европа и ја“.

СТИГАО ЈЕ велики број радова из школа и градова широм Србије. Жири састављен од представника Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Канцеларије за европске интеграције Владе Републике Србије и Делегације Европске уније у Републици Србији доделио је награду Нини Станковић, ученици II/6 одељења Ваљевске гимназије. Нина Станковић је за текст који је написала добила таблет рачунар Samsung Galaxy Tab 4 10.1 и прилику да га у овогодишњем Европском дневнику објавимо.

Европа, посматрана географски – само континент, посматрана политички и војно – сила, за мене је једна велика и снажна породица. Она се, као и већина других, суочава са бројним проблемима, недаћама и тешкоћама које само чврста и уједињена може да превазиђе. Као и све друге породице, са својим визијама о бољој и срећнијој будућности за своје чланове, тражи начине и могућности да расте и напредује. Зато је Европска унија, заједница држава са истим интересима, пут који води у правом смеру.

Идеја уједињене Европе није нова, а покушај уједињења Европе је стар колико и она сама. Још давно, Римска империја је обухватала целокупну до тада познату европску територију. Чак је и Карло Велики контролисао велики део западне Европе. Знатан део европског простора био је под Наполеоновим царством. Потреба повезивања европских земаља указала се са циљем заједничке одбране од агресије и непријатеља. Допринос идеји европског уједињења дали су, како Французи Максимилијан де Сали, Шарл Монтескје, Жан-Жак Русо, Сен-Симон, Виктор Иго, тако и Винстон Черчил. Он је рекао да треба створити европску породицу и „структуру у којој ће она моћи да живи у миру, сигурности и слободи“, да се Европљани, груписани у много држава и нација, не би борили једни против других и ширили пустош на све стране. Данас је идеја уједињења Европе пред великим изазовима. Уколико као таква опстане, Европа ће постати озбиљан кандидат за позицију светске суперсиле.

Креатор концепције и мисије уједињења је Европска унија. По дефиницији међувладина и

наднационална заједница двадесет осам држава Европе, непрестано се шири и оснажује. Постаје економска, политичка и војна сила.

Оно што мене фасцинира је јединство, али и слобода. Јединство постоји у трговини, пољопривреди, заштити животне средине, монети ... Слобода је у могућности да чланице о неким питањима, као што су инострани послови, одбрана, валута, могу самостално да одлучују. Слобода је да путујемо из једне у другу државу, а да не морамо да покажемо путну исправу. Тада нестаје страх да смо далеко од онога што нам је познато и блиско. Постајемо спокојни, јер је све оно што видимо и куда пролазимо једна велика, сигурна држава.

Иако се разликујемо по много чему, иако имамо сопствени идентитет, веру и амбиције, сви имамо исти интерес. Мото „Уједињени у различитости“ каже нам да на путу до циља можемо имати другачије визије, али на крају сви настојимо да изградимо трајни мир и да се приближимо благодњању. Будућност у Европи је заједница истих и различитих. Сви размишљамо на свој начин, слушамо једни друге, допуњујемо се, критикујемо, прихватамо сугестије, али и подржавамо и различитости. Осећамо слободу да изразимо своје идеје и своје мисли.

Зато смо Европа и ја једно. Ја сам потребна Европи, а Европа мени. Само заједно, удружени, као велика и снажна породица, можемо истрајати и напредовати. Зато је Европска унија једини и прави пут који моју земљу и мене у њој, води у слободну, мирну и сигурну будућност.

Нина Станковић

ПУБЛИКАЦИЈЕ О ЕВРОПској УНИЈИ И ЕВРОПским ИНТЕГРАЦИЈАМА

Делегација Европске уније у Републици Србији и Канцеларија за европске интеграције Владе Републике Србије имају богату издавачку делатност. Многе од публикација које смо издали до сада могу се употребити и као допуна у настави приликом коришћења Европског дневника.

Поред публикација на српском језику које можете пронаћи на сајтовима www.europa.rs и www.seio.gov.rs, на сајту Европске уније посвећеном публикацијама <http://bookshop.europa.eu> можете пронаћи велики број публикација на енглеском језику, као и другим језицима Европске уније.

Публикације можете скинути са сајта или их наручити поштом и оне ће потпуно бесплатно стићи на вашу адресу. Овде смо издвојили неке од публикација за које верујемо да ће вам највише користити.

- ▶ Упознајте Европску унију
<http://www.europa.rs/upload/documents/20140725/upoznajte%20eu.pdf>
- ▶ Преговарачка поглавља - 35 корака ка ЕУ
http://www.europa.rs/upload/documents/publications/PREGOVARACKA_POGLAVLJA_BROSURA_FINAL.pdf
- ▶ Институције ЕУ: Троугао као основа
<http://www.europa.rs/upload/documents/publications/EU%20INSTITUCIJE%20SR.pdf>
- ▶ Европа у 12 лекција
<http://euinfo.rs/sw4i/download/files/article/Europe%20in%2012%20Lessons.pdf?id=88>
- ▶ Како, зашто, да ли, када ... Европска унија?
www.seio.gov.rs/upload/publikacije/srpske/kako_zasto_2010.pdf
- ▶ Буквар европских интеграција
www.seio.gov.rs/upload/publikacije/srpske/bukvar_%202009.pdf
- ▶ Кораци ка Европској унији
www.seio.gov.rs/upload/publikacije/srpske/koraci_ka_eu_.pdf.pdf
- ▶ Стипендије ЕУ за студенте земаља Западног Балкана
<http://europa.rs/upload/documents/publications/Studiranje%20u%20europi%20srpski.pdf>
- ▶ Јединствено тржиште у Европи
www.euinfo.rs/sw4i/download/files/article/Single%20Market%20SR%20for%20WEB.pdf?id=32
- ▶ Абецеда права Европске уније
<http://www.euinfo.rs/sw4i/download/files/article/Abeceda%20prava%20EU%20SRB%2072%20with%20cover.pdf?id=134>
- ▶ Укратко о Европи
www.euinfo.rs/sw4i/download/files/article/Europe%20in%20Brief%20SR%20for%20WEB.pdf?id=40
- ▶ Размишљај еколошки: ЕУ и животна средина
<http://euinfo.rs/sw4i/download/files/article/web-fs-environment-srp.pdf?id=42>
- ▶ Проширење: Успешна прича ЕУ
<http://www.europa.rs/upload/documents/publications/PROSIRENJE%20SERBIAN%20FINAL.pdf>
- ▶ Волонтираш? То је добро за тебе!
http://euinfo.rs/sw4i/download/files/article/VOLUTEERING_SR_WEB_.pdf?id=44
- ▶ ЕУ и ви: Кратак преглед достигнућа ЕУ
<http://euinfo.rs/sw4i/download/files/article/EU%20i%20vi.pdf?id=86>
- ▶ Више публикација потражите на:
www.europa.rs/publikacije.html <http://euinfo.rs/services/publications.html> <http://bookshop.europa.eu>
www.seio.gov.rs

Повежите се са корисницима Европског дневника на Фејсбуку:
www.facebook.com/europski.dnevnik

► Европска унија

Задачи:	Проверити разумевање ученика о Европској унији (ЕУ) и подстаћи их да размишљају о ЕУ: као садашњем окружењу Србије и њиховом будућем личном окружењу; посебно о начину на који ЕУ утиче на њихову свакодневицу; шта очекују кроз пет или десет година.
Кључне речи:	Доношење закона, Европска унија, учешће
Начин рада/ток часа:	Читање, радни лист, истраживање и дискусија
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Историја, Устав и права грађана
Способности, вештине и знања:	Знање, разумевање и тумачење

Предложене активности

Читање

Ученици треба да прочитају текстове из Европског дневника, поглавља: „Европска унија – увод“, „Времеплов ЕУ“, „Уклапање делића слагалице“, „Заједничка валута – евро“.

Радни лист

Радни лист треба да послужи ученицима да провере знање и разумевање материје обрађене у Дневнику. У наставку су дати тачни одговори на питања и кратка објашњења.

Дискусија

Наставници би могли да укључе ученике у дискусију о следећим темама:

Мада искључиво Европска комисија има овлашћење да предлаже нове законе, коначне одлуке доносе Европски парламент и Савет. Шта може бити разлог томе? Да ли ученици мисле да то има смисла?

- По чему је поступак доношења закона у ЕУ сличан доношењу закона у Србији?
- По чему су институције ЕУ сличне и различите од државних институција у Србији?

Истраживачки рад

- Наставници могу замолити ученике да додатно истражују на тему ЕУ.
- Истраживање се нпр. може односити на:
- Порекло и историјат ЕУ.

Најважније појмове који су у вези са ЕУ. Видети на: <http://www.seio.gov.rs> или <http://www.europa.rs>. За детаљнији увид: <http://europa.eu>. Наставник може доделити по један појам сваком ученику или пару ученика који треба да га представе целом разреду.

Медијска покривеност у Србији: Како је ЕУ приказана? Која проблематика је најчешће засиуљена? Лисабонски споразум: које је све значајне промене донео овај споразум за функционисање ЕУ? Да ли ђаци мисле да су те промене одговарајуће и због чега имају такво мишљење? Видети на: http://europa.eu/lisbon_treaty/index_en.htm.

Закључак

Као закључак, наставник може усмерити дискусију на улогу ЕУ у свакодневном животу: ЕУ је настала након Другој светској рат, као политичка одлука да се избеће нови рат међу европским државама – због борбе око природних богатства која условљавају економски развој. Да ли ученици сматрају да је постојање и ширење ЕУ више политичко или економско питање?

Повежите се са корисницима Европског дневника на Фејсбуку:
www.facebook.com/evropski.dnevnik

ЕУ је данас активна на многе поља – укључујући заштитиу пошрошача, животиу средину, истраживање, светиску шрловину, међународне односе, развојну помоћ и правосуђе. Србија се обавезала да своје законодавство усклади са законодавством ЕУ у поменућим обласћима. Да ли ученици сматрају да то корисно ућиче на друштво у Србији и/или на свакодневни животи њених грађана?

Тачни одговори за радни лист

1. Када је основана ЕУ?

а) 1951, потписивањем Уговора из Париза и оснивањем Европске заједнице за угаљ и челик. Следи Европска економска заједница 1957, а 1992. настаје Европска унија.

2. Колико становника има ЕУ?

в) 508 милиона. ЕУ је трећа најмногољуднија и трећа најбогатија (мерено паритетом куповне моћи) економска заједница држава на свету.

3. Колико држава чини ЕУ?

в) 28: Аустрија, Белгија, Бугарска, Велика Британија, Грчка, Данска, Естонија, Ирска, Италија, Кипар, Летонија, Литванија, Луксембург, Мађарска, Малта, Немачка, Пољска, Португалија, Румунија, Словачка, Словенија, Финска, Француска, Холандија, Хрватска, Чешка, Шведска и Шпанија.

4. Која држава чланица има највише становника?

в) Немачка, са преко 82 милиона становника.

5. Која је по пространству највећа држава чланица ЕУ?

г) Француска (547.030 км²)

6. Када је Лисабонски споразум ступио на снагу?

г) 2009.

7. Повежи сваку институцију са њеном улогом:

А-в; Б-а; В-б; Г-г, Д-д

8. Која је европска институција одговорна за нацрте нових закона?

а) Комисија. Ова институција заступа заједничке интересе. Ниједна друга институција не може да предложи нови закон.

9. Које европске институције заправо одлучују о садржају нових закона?

б) Парламент и в) Савет. Парламент говори у име грађана Европе и представља њихове интересе; Савет говори у име влада држава чланица и представља њихове интересе.

10. Шта представља „гласање квалификованом већином“?

в) Систем гласања по коме државе имају различит број гласова у зависности од своје величине.

Бонус питање

Уколико су закон неке државе и закон ЕУ у сукобу, који ће се закон примењивати?

б) Закон ЕУ. Овим се обезбеђује једнака примена закона усвојених на нивоу ЕУ у свих 28 држава чланица.

► Радни лист – Европска унија

1. Када је основана ЕУ?

- а) 1951. б) 1957. в) 1986. г) 1992.

2. Колико становника има ЕУ?

- а) 150 милиона б) 260 милиона в) 508 милиона г) 740 милиона

3. Колико држава чини ЕУ?

- а) 15 б) 25 в) 28 г) 30

4. Која држава чланица има највише становника?

- а) Пољска б) Велика Британија в) Немачка г) Француска

5. Која је највећа држава чланица ЕУ?

- а) Пољска б) Велика Британија в) Немачка г) Француска

6. Када је Лисабонски споразум ступио на снагу?

- а) 2006. б) 2007. в) 2008. г) 2009.

7. Повежи сваку институцију са њеном улогом:

Институција:	Представља:
А) Европска комисија	а) грађане
Б) Европски парламент	б) државе чланице
В) Савет Европске уније	в) заједнички интерес
Г) Европски Савет	г) политичко вођство
Д) Савет Европе	д) није институција Европске уније

8. Која је европска институција одговорна за нацрте нових закона?

- а) Комисија б) Парламент в) Савет

9. Које европске институције заиста одлучују о садржају нових закона?

- а) Комисија б) Парламент в) Савет

10. Шта представља „гласање квалификованом већином“?

- а) Исто што и гласање апсолутном већином гласова.
б) Систем гласања по којем је дозвољено да људи промене своје мишљење.
в) Систем гласања по којем државе имају различит број гласова, у зависности од величине.

Бонус питање:

Уколико су закон неке државе и закон ЕУ у сукобу, који ће се закон примењивати?

- а) Закон државе б) Закон ЕУ в) Европски суд правде одлучује од случаја до случаја

► Проширење ЕУ

Задаци:	Упознавање ученика са проширењем Европске уније (ЕУ) од шест на 28 држава чланица. Разматрање прошлих и будућих проширења ЕУ.
Кључне речи:	Европска унија, проширење
Начин рада/ток часа:	Радни лист, дискусија и истраживачки рад
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Географија, Историја, Устав и права грађана
Способности, вештине и знања:	Анализа, истраживање, разумевање и тумачење

Предложене активности

Читање

Ученици треба да прочитају текстове из одељка „Србија и ЕУ», «Европа и ја», и податке о државама који се налазе у оквиру календарских страна

Радни лист

Попуњавање радног листа може бити домаћи задатак. У њему се од ученика тражи да одреде годину приступања ЕУ, као и главни град сваке државе чланице ЕУ. Као помоћ, дата је мапа са легендом са различитим бојама за датуме приступања.

Дискусија

Као припрема за дискусију, више информација о проширењу ЕУ и посебно процесу придруживању Србије у ЕУ, можете наћи на следећим интернет презентацијама:

Европске комисије у оквиру сегмента о проширењу <http://ec.europa.eu/enlargement>

Делегације Европске уније у Србији www.europa.rs

Канцеларије за европске интеграције Владе Србије www.seio.gov.rs

Професор може започети дискусију о процесу ширења Европске уније у протеклих пола века.

Нека од питања која може поставити јесу:

- Да ли је ширење ЕУ добра (или лоша) ствар за Европу у целини? Да ли је то добро за нове државе чланице? А за државе које су већ биле чланице?
- Да ли ученици мисле да им ЕУ може пружити веће могућности за лични и професионални развој од оних које им се нуде у Србији? Зашто да или зашто не?

Након тога, професор може проширити дискусију на државе Западног Балкана (Албанију, Босну и Херцеговину, Бившу Југословенску Републику Македонију, Србију, Црну Гору) и Турску, које теже учлањењу у ЕУ: колико ученици знају о овим земљама? На поменутој интернет презентацији Европске комисије постоје информације о процесу интеграција сваке од наведених земаља.

Истраживачки рад

На крају, наставник може поделити ученике у групе, од којих ће свака прикупити информације о некој држави претенденту за чланство и резултате својих истраживања представити разреду. Истраживање би требало да дотакне следеће теме:

- ▶ Географски положај земље, становништва и главног града.
- ▶ Историјски контекст (средњи век, XVII–XIX век, XX век).
- ▶ Садашњи економски и политички контекст.
- ▶ Културне аспекте из свакодневног живота.

Тачни одговори за радни лист

Држава	Површина (km ²)	Становништво (1. јануар 2015.)	Престоница	БДП по глави становника у еврима (2014.)	Незапосленост (2014.)	Датум придруживања ЕУ
● АУСТРИЈА	83.858	8,584,926	Беч	38.500		
● БЕЛГИЈА	30.510	11,258,434	Брисел	36.000	5,6%	1995.
● БУГАРСКА	110.910	7,202,198	Софија	5.800	8,5%	1952.
● ВЕЛИКА БРИТАНИЈА	244.820	64,767,115	Лондон	34.400	11,4%	2007.
● ГРЧКА	131.940	10,812,467	Атина	16.300	6,1%	1973.
● ДАНСКА	43.094	5,659,715	Копенхаген	45.600	26,5%	1981.
● ЕСТОНИЈА	45.226	1,313,271	Талин	14.800	6,6%	1973.
● ИТАЛИЈА	301.230	60,795,612	Рим	26.600	7,4%	2004.
● ИРСКА	70.280	4,625,885	Даблин	40.200	12,7%	1952.
● КИПАР	9.250	847,008	Никозија	20.500	11,3%	1973.
● ЛЕТОНИЈА	64.589	1,986,096	Рига	12.100	16,1%	2004.
● ЛИТВАНИЈА	65.200	2,921,262	Вилњус	12.400	10,8%	2004.
● ЛУКСЕМБУРГ	2.586	562,958	Луксембург	83.400 ⁽²⁰¹³⁾	10,7%	2004.
● МАЂАРСКА	93.030	9,849,000	Будимпешта	10.500	5,9%	1952.
● МАЛТА	316	429,344	Валета	18.600	7,7%	2004.
● НЕМАЧКА	357.021	81,174,000	Берлин	35.200	5,9%	2004.
● ПОЉСКА	312.685	38,005,614	Варшава	10.700	5,0%	1952.
● ПОРТУГАЛ	92.391	10,374,822	Лисабон	16.600	9,0%	2004.
● РУМИНИЈА	237.500	19,861,408	Букурешт	7.500	14,1%	1986.
● СЛОВАЧКА	48.845	5,421,349	Братислава	13.900	6,8%	2007.
● СЛОВЕНИЈА	20.253	2,062,874	Љубљана	18.100	13,2%	2004.
● ФИНСКА	337.030	5,471,753	Хелсинки	37.400	9,7%	2004.
● ФРАНЦУСКА	547.030	66,352,469	Париз	32.400	8,7%	1995.
● ХОЛАНДИЈА	41.526	16,900,726	Амстердам	38.900	10,3%	1952.
● ХРВАТСКА	56.594	4,225,316	Загреб	10.200	7,4%	1952.
● ЧЕШКА РЕПУБЛИКА	78.866	10,538,275	Праг	14.700	17,3%	2013.
● ШВЕДСКА	449.964	9,747,355	Стокхолм	44.300	6,1%	2004.
● ШПАНИЈА	504.782	46,439,864	Мадрид	22.800	7,9%	1995.
					24,5%	1986.

* Хаг се такође прихвата као тачан одговор, пошто је ту седиште владе.

► Радни лист – Проширење ЕУ

Од 1951. Европска унија је нарасла са шест на 28 држава чланица. Колико добро познајеш географију Европске уније и хронологију проширења? – Попуни празнине у табели

ДРЖАВА	ГЛАВНИ ГРАД	ГОДИНА ПРИСТУПАЊА
	Беч	
Белгија		1951.
	Софија	2007.
Велика Британија		
	Атина	1981.
Данска		1973.
	Талин	2004.
	Даблин	
	Рим	
	Никозија	
Летонија		
	Виљнус	
Луксембург		1951.
Мађарска	Будимпешта	
	Валета	2004.
	Берлин	
Пољска		
	Лисабон	1986.
	Букурешт	
Словачка		2004.
	Љубљана	
Финска		
Француска		
Холандија		1951.
Хрватска	Загреб	2013.
Чешка		
	Стокхолм	1995.
Шпанија		

► Србија и Европска унија

Задачи:	Упознати ученике са перспективом Србије и земаља тзв. Западног Балкана на путу ка чланству у ЕУ. Подстаћи их да размишљају о томе које су то области у којима би дошло до промена у случају приступања Србије ЕУ и како би те промене утицале на њихов свакодневни живот: слободу путовања, избор образовања, бољу правну заштиту, јачање права потрошача и избегавање монопола, конкурентност у запошљавању у и ван Србије.
Кључне речи:	Процес стабилизације и придруживања, Западни Балкан, (потенцијални) кандидати за чланство у ЕУ
Начин рада/ток часа:	Читање, дискусија, радни листови, активност на часу
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Историја, Устав и права грађана
Способности, вештине и знања:	Усвајање нових информација, разумевање, тумачење и провера знања

Предложене активности

Читање

Ученици треба да прочитају текстове из одељка „Србија и Европска унија- ваша будућност“

Дискусија

Свеже информације о статусу европских интеграције Србије и односа са Европском унијом можете наћи на сајту Канцеларије за европске интеграције владе Републике Србије (www.seio.gov.rs) и Делегације Европске уније у Републици Србији (www.europa.rs).

Након читања предложених текстова, наставник би могао да подстакне ученике да заједнички потраже што више одговора на питање „Које су то области у којима би дошло до промена приступањем Србије ЕУ и у чему би се састојале те промене?“. Наставник може на табли бележити одговор по одговор, на пример: 1. Образовање, 2. Слобода кретања итд.

Радни листови

Радни лист 1

На основу овог радног листа ученици могу проверити шта су научили читањем предложених текстова. Пре него што крену да одговарају на питања из радног листа 1, наставник би могао да посаветује ученике да још једном погледају наведене текстове и обратe пажњу на:

- односа Србије и ЕУ од 2000 до данас;
- процес стабилизације и придруживања и главне актере;
- значење појма „кандидатура за чланство у ЕУ“;
- преговарачка поглавља у процесу придруживања Србије ЕУ (која је тренутна позиција Србије у процесу преговора о чланству у ЕУ)
- финансијске инструменте ЕУ намењене државама које теже чланству.

Радни лист 2

У овој активности се препоручује рад ученика у групи. Након што у прочитали поглавље Србија и ЕУ – Баша будућност и упознали се са тренутном позицијом Србије у процесу европских интеграција, ученици могу да се на часу опробају у вештини преговарања.

Наставник ученицима који су подељени у 5 група даје цедуље на којима је исписан наслов по једног од 35 преговарачких поглавља на које су подељене правне тековине ЕУ. Ученици треба да

замисле да њихова група чини преговарачки тим Србије за задато поглавље. Након дискусије у групи, ученици износе закључке о томе да ли мисле да је законодавство Србије у задатој области усклађено са европским и у чему, по њиховом мишљењу, постоје разлике.

Активност на часу

Наставник треба да затражи од ученика да погледају и размисле о резултатима истраживања јавног мњења Канцеларије за европске интеграције (јун 2013) у текстовима Кораца ка ЕУ и Преговори и кандидатура.

Након тога, наставник треба да затражи од ученика да самостално одговоре на следећа три питања из исте анкете и, ако сматрају да је потребно, објасне своја опредељења:

1. Уколико би сутра био расписан референдум са питањем „Да ли подржавате учлањење наше земље у Европску унију?“, како бисте ви гласали?
2. Да ли се ви лично осећате Европљанином/Европљанком?
3. Шта ће по вашем мишљењу ЕУ донети грађанима Србије у наредних 10 година?

Када сакупи све одговоре ученика, наставник их може груписати и затим, заједно са ученицима, прокоментарисати резултате „разредне“ анкете.

Одговори на радни лист 1

1. Србија је 2000. Постала учесница процеса кроз који се остварује придруживање и приступање држава Западног Балкана ЕУ. Овај процес се назива:

а) процес стабилизације и придруживања

2. Да би Србија могла да започне преговоре о Споразуму о стабилизацији и придруживању, било је потребно да Европска комисија обави детаљну анализу реформи у земљи. Ова анализа је објављена у документу који се зове:

Студија изводљивости

3. Када је Србија започела преговоре о Споразуму о стабилизацији и придруживању?

б) 2005. године

4. Када је Србија парафирала, а када потписала Споразум о стабилизацији и придруживању са ЕУ?

а) Парафирала – у новембру 2007; потписала – у априлу 2008.

5. Да ли Споразум о стабилизацији и придруживању ступа на снагу одмах након потписивања?

Не. Након потписивања је потребно да све државе чланице ЕУ ратификују споразум у својим парламентима.

6. Да ли је Србија 1. Јануара 2010. постала кандидат за чланство у ЕУ?

Не. Србија је постала кандидат за чланство у ЕУ у марту 2012. године. Србија је децембра 2009. затражила статус кандидата за чланство

7. Који је то последњи споразум који земља кандидат потписује са ЕУ пре пријема у чланство?

в) Споразум о приступању.

8. Који је то најзначајнији финансијски инструмент из кога ЕУ у овом и у наредном периоду издваја средства намењена државама које теже чланству у ЕУ?

в) ИПА фондови.

9. Од 19. децембра 2009. грађани Србије:

в) могу да путују у било коју земљу Шенгенског споразума и остану ограничен временски период

10. На колико поглава су подељене правне тековине ЕУ о којима се преговара пре потписивања Споразума о приступању ЕУ?

35 поглавља.

► Радни лист 1 – Србија на путу европских интеграција

1. Србија је 2000. постала учесница процеса кроз који се остварује придруживање и приступање држава Западног Балкана ЕУ. Овај процес се назива:

- а) Унапређени стални дијалог.
- б) Процес изградње трговинских односа.
- в) Процес стабилизације и придруживања.

2. Да би Србија могла да започне преговоре о Споразуму о стабилизацији и придруживању, било је потребно да Европска комисија обави детаљну анализу реформи у земљи. Ова анализа је објављена у документу који се зове:

3. Када је Србија започела преговоре о Споразуму о стабилизацији и придруживању?

- а) 2000. године
- б) 2005. године
- в) 2003. године

4. Када је Србија парафирала, а када потписала Споразум о стабилизацији и придруживању са ЕУ?

- а) Парафирала – у новембру 2007; потписала – у априлу 2008.
- б) И парафирала и потписала у новембру 2007.
- в) Парафирала – у октобру 2005; потписала – у априлу 2008.

5. Да ли Споразум о стабилизацији и придруживању ступа на снагу одмах након потписивања?

6. Да ли је Србија 1. јануара 2010. постала кандидат за чланство у ЕУ?

- а) Да.
- б) Не.

7. Који је то последњи споразум који земља кандидат потписује са ЕУ пре пријема у чланство?

- а) Споразум о стабилизацији и придруживању.
- б) Споразум о сарадњи.
- в) Споразум о приступању.

8. Који је то најзначајнији финансијски инструмент из кога ЕУ у овом и у наредном периоду издваја средства намењена државама које теже чланству у ЕУ?

- а) КАРДС програм.
- б) Средства Европске инвестиционе банке.
- в) ИПА – Инструменти за помоћ у процесу приступања (IPA – Instruments for Pre-Accession Assistance)

9. Од 19. децембра 2009. грађани Србије:

- а) могу да живе без визе у било којој земљи чланици ЕУ
- б) могу да путују без визе у било коју земљу чланицу ЕУ и да остану ограничен временски период
- в) могу да путују у било коју земљу Шенгенског споразума и остану ограничен временски период

10. На колико поглавља су подељене правне тековине ЕУ о којима се преговара пре потписивања Споразума о приступању ЕУ?

► Радни лист 2 – Преговори о чланству

ЗАШТИТА ПОТРОШАЧА
И ЗАШТИТА ЗДРАВЉА

ОБРАЗОВАЊЕ И КУЛТУРА

СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И
ЗАПОШЉАВАЊЕ

ЖИВОТНА СРЕДИНА

ПРАВДА, СЛОБОДА, БЕЗБЕДНОСТ

► Избор каријере

Циљеви:	Навести ученике да размисле о врсти посла и области којим желе да се баве. Помоћи им да почну да планирају своју каријеру.
Кључне речи:	Запошљавање, самоанализа
Методе рада:	Дискусија, радни лист, дискусија, радни лист, истраживање
Везе са наставним програмом:	Економија, пословање, грађанско васпитање
Вештине:	Истраживање, самоанализа, планирање

Предложене активности

Читање

Поглавља: „Шта даље? Наставак образовања“, „Предузетништво – будите другачији“, „Тражење посла – ваш први посао“.

Дискусија

Наставник треба да почне час тако што ће разреду представити следеће кључне речи:

ИНТЕРЕСОВАЊА – ВЕШТИНЕ – ТЕМПЕРАМЕНТ

Затим треба да са ученицима продискутује значај сваке од ових димензија при избору будуће професије.

- **Интересовања:** Треба да будемо заинтересовани за наше занимање.
- **Вештине:** Вештине неопходне за одређени посао треба да одговарају ономе у чему смо добри.
- **Темперамент:** Врста посла треба да одговара нашем темпераменту.

Радни лист – Део А

По завршетку дискусије, наставник треба да тражи од ученика да попуне радни лист, који садржи основни списак интересовања, вештина и темперамената. Од ученика се очекује да дају неку прву општу идеју о томе којом облашћу и врстом посла желе да се баве.

Дискусија

Наставник затим треба да позове ученике да кажу разреду шта су били њихови одговори. Дискусија затим треба да се води око питања: "Како да то остварим?" Наставник треба да забележи кључне речи из ученичких одговора, нпр:

- Треба дуже да се школујем;
- Треба ми новац;
- Треба ми искуство;
- Треба да упознајем људе;
- Треба само да нађем слободно радно место.

Разред затим треба да расправља о томе како ученици могу да организују свој приступ остварењу жељеног циља:

- Могу ли најједноставнији послови у жељеној области да буду корисни ?
- Могу ли студенти да зарађују новац и студирају у исто време?
- Где и како можете да створите мрежу контаката у вашој жељеној области рада? (преко најједноставнијих послова, у оквиру школе, преко родитеља или познаника)

- ▶ Да ли постоји могућност формирања сопственог предузећа?
- ▶ Да ли би студирањем или радним искуством у другој земљи могли да унапреде своје квалификације?

Читање и радни лист – Део Б

Након ове дискусије, наставник треба да затражи од ученика да прочитају горе поменуте текстове, а затим да попуне Део Б радног листа. Ученицима треба предложити да посете саветника за професионалну оријентацију и да на интернету истраже могућности у погледу студирања и запослења како би детаљније разрадили своје планове.

Закључак

У виду закључка, ученицима може да се да следећи задатак:

Интервјуишите три одрасле запослене особе. Најмање једна од њих треба да воли свој посао, и барем једна треба да буде незадовољна својим послом. Поставите следећа питања и забележите одговоре:

- ▶ Којим послом се баве?
- ▶ Зашто се баве тим послом?
- ▶ Како су дошли до тог радног места? Које друге послове су обављали пре, односно коју обуку су прошли?
- ▶ Да ли су задовољни својим послом? Зашто јесу, односно, зашто нису?
- ▶ Да ли воле свој посао, или раде само да би могли да плаћају рачуне?
- ▶ Да ли су се увек овако осећали, или су се они (или њихов посао) временом променили?

▶ Радни лист – Избор каријере

Део А: Чиме желим да се бавим?

Послови су као партнери – да би вам одговарали, треба да имате слична интересовања, сличан укус и складне темпераменте. Пошто је на располагању више од 2000 различитих врста послова, важно је за почетак знати каква су ваша сопствена интересовања, укус и темперамент.

Интересовања

У тексту који следи наведене су неке области у којима можете да се запослите. Обележите кућицу поред оних области које вас потенцијално интересују.

▶ Администрација	▶ Производња и инжењеринг
▶ Алтернативне терапије	▶ Маркетинг, продаја и рекламирање
▶ Животиње, биљке и земљиште	▶ Медицинска технологија
▶ Декоративна уметност и дизајн	▶ Медицина и неговатељство
▶ Услугне делатности	▶ Извођачке уметности и медији
▶ Грађевина	▶ Издаваштво и новинарство
▶ Просвета и обучавање	▶ Малопродаја и услуге за потрошаче
▶ Екологија	▶ Наука и истраживачки рад
▶ Финансијске услуге	▶ Обезбеђење и рад униформисаних лица
▶ Опште и личне услуге	▶ Социјалне службе
▶ Информациона технологија и управљање информацијама	▶ Спорт, слободно време и туризам
▶ Правне услуге	▶ Складиштење, издавање и испорука
▶ Одржавање, сервисирање и поправке	▶ Транспорт
▶ Менаџмент и планирање	▶ Друго: _____

Најбоље вештине

Размислите о томе шта највише волите да радите; то је обично оно што радите добро. Обележите кућицу поред ваших главних вештина.

- ▶ Анализирање
- ▶ Комуницирање
- ▶ Убеђивање других
- ▶ Плес
- ▶ Замишљање/смишљање
- ▶ Језици
- ▶ Логика
- ▶ Математика
- ▶ Музика
- ▶ Организација
- ▶ Физичка активност
- ▶ Причање
- ▶ Резимирање
- ▶ Разумевање других
- ▶ Писање
- ▶ Друго: _____

Темперамент

Најбољи могући посао у области односа са јавношћу ће бити катастрофа за некога ко не воли да се сусреће са људима... то је питање темперамента. Какав је ваш темперамент?

Да ли:

- ▶ волите да се сусрећете са много људи (рад са јавношћу)
- ▶ радије сте у окружењу људи које добро познајете (рад у тиму)
- ▶ више волите да будете сами (углавном самосталан рад)

Да ли:

- ▶ Волите да говорите људима шта да раде (менаџмент/организација)
- ▶ Више волите да вам се каже шта да радите (подршка)

Следећи корак је да одете на мрежу и да истражите врсте послова који постоје у оквиру интересовања која сте одабрали.

Корисни линкови:

- www.nsz.rs
- www.lakodoposla.com
- www.poslovi.infostud.com

Сачините списак назива послова који вам се чине интересантним: који се налазе у областима које вас интересују, у оквиру којих бисте радили оно што добро радите, и где бисте били у положају који одговара вашем темпераменту. Разврстајте их од најпожељнијег до најмање жељеног:

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

То је твој циљ.

Део Б: Како да то остварим?

Следећи корак је да сачините стратегију како да остварите свој циљ. Можда ће вам бити потребна помоћ саветника за професионалну оријентацију, а корисно би било и да разговарате са неким ко се бави послом који ви желите да обављате.

Шта вам је потребно да бисте обављали посао којим желите да се бавите?

Искуство? Квалификације? Контакти? Студирање или рад у иностранству?

Како да дођем до тога?

Хонорарни, једноставан посао? Упознавање људи? Школовање? Новац?

► Здрав живот

Задачи:	Навести ученике да размисле како њихово понашање утиче на оно што они зову „здрав живот“.
Кључне речи:	Здрав живот, здраво понашање
Начин радаток часа:	Дискусија, домаћи задатак
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Психологија, биологија
Способности, вештине, знања:	Дискусија, анализа, разумевање

Предложене активности

Читање

Ученици треба да прочитају текстове «Здрав живот», «Угаси цигарету», «Да ли је трип прави пут» и «Имамо само једну кожу»

Дискусија

Наставник би требало да пита ученике да дефинишу „здрав живот“, и да напише кључне речи на табли. Кључне речи могу да укључе:

ДРОГУ – ПУШЕЊЕ – АЛКОХОЛ – ФИЗИЧКУ АКТИВНОСТ – ЗДРАВУ ИСХРАНУ – БРЗУ ХРАНУ – СИГУРАН СЕКС (уколико је тема у складу са годинама ученика) – СУНЧАЊЕ

Након тога, наставник отвара дискусију о томе како понашање ученика утиче на њихово знање о томе шта подразумева здрав живот:

- Да ли ученици увек усвајају „здраве“ начине понашања?
- Уколико не, када и зашто не усвајају?
- Да ли ученици у будућности намеравају да усвоје здравије начине понашања, и уколико да, зашто и од када?

Домаћи задатак

Наставник би потом требало да представи следеће изјаве, и да замоли сваког ученика да изабере једну од њих као полазну основу за есеј:

Моје тело је мој храм	Моје тело је моја покретачка снага
Моје тело је мој пријатељ	Моје тело је...

Есеј би требало да покрије следеће теме:

- ▶ Како се ученици односе према свом телу?
- ▶ Како се тренутно опходе према свом телу, нпр. да ли је њихово здраво понашање у складу са односом према свом телу; зашто да, а зашто не?
- ▶ Шта би волели да промене у свом понашању према здрављу, зашто, како и када?

Напомена: Ово би могла да буде веома осетљива тема за неке од ученика и наставник би могао да их посаветује или евентуално упути код школског психолога.

▶ Грађани за пример

Задаци:

Подстаћи ученике да размишљају у којој мери они треба и желе да буду одговорни за себе, а у којој мери државне институције треба да регулишу цивилно друштво и живот појединца. Долажење до заједничких закључака о појединим питањима везаним за појмове грађанства, демократије и људских слобода – однос права и обавеза.

Кључне речи:

Одговорност, слобода, избор, грађанство

Начин рада/ток часа:

Читање, дискусија, радни лист

Усаглашеност и веза са наставним планом

и програмом:

Грађанско васпитање, Устав и права грађана, социологија

Способности,

вештине и знања:

Преиспитивање сопствених ставова, критичко размишљање

Предложене активности

Читање

Ученици треба да прочитају текстове „О људским и грађанским правима“, „Имам право гласа – користим га“ из Европског дневника

Дискусија

Наставник треба да подстакне ученике да размене своја размишљања о темама које следе.

- ▶ **Одговорност:** Морална и материјална одговорност за сопствено понашање.
- ▶ **Слобода:** Слобода – разлика између „слободе да“ и „слободе од“?
- ▶ **Избор:** У којим сферама живота долази до изражаја потреба за сопственим избором? Шта значи „информисан избор“?
- ▶ **Грађанство:** Загарантована права и испуњавање дужности.

Примери:

- ▶ Да ли увести као законску обавезу коришћење детектора дима у сваком стамбеном простору, само у појединим случајевима или би то требало да буде лична одговорност појединца
- ▶ Колико законски регулисати означавање хране, а колико препустити појединцима да сами одлуче при куповини?

Радни лист

а) Шта треба законски регулисати (или прописима обезбедити примену)?

Напишите: Овде ученици дају примере догађаја/инцидената/проблема који су им помогли да схвате да неку појаву треба додатно законом регулисати.

Продискутујте: У паровима или мањим групама, ученици дискутују о ономе што су написали. Сваки пар/група бира по један пример за пропис или закон за који сматра да не постоји, или се не примењује.

Размените мишљења: Сваки пар/група објашњава остатку разреда свој избор проблема и законских решења. Разред износи мишљење о могућим последицама примене предложених законских мера.

б) Ко је одговоран – појединац или држава?

Ова вежба треба да подстакне ученике да размишљају о улози и дужностима државе према цивилном друштву. Конкретне области доделити држави односно појединцу у оквиру дијаграма (на радном листу или табли).

в) Шта значи појам „грађанство“?

У разговарају са наставником ученици заједно дефинишу појмове (грађанство, грађанин) и своје ставове о грађанству у Србији.

► Радни лист: Права и дужности

а) Покушајте да наведете што више примера за нешто за шта сте ви, или неко други, помислили да „треба законски регулисати..“. Закон/пропис може да се односи на било шта – од регулисања техничких услова и различитих забрана, до легализовања активности појединаца или групе људи.

Треба да постоји закон о _____

Треба да постоји закон о _____

Треба да постоји закон о _____

Треба да постоји закон о _____

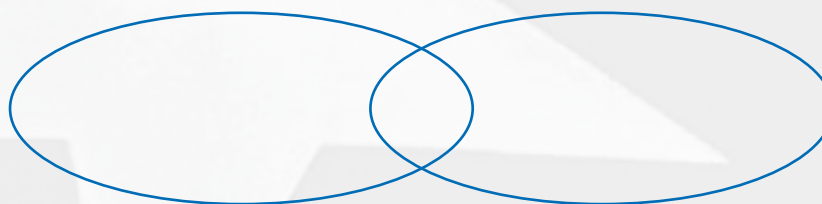
Треба да постоји закон о _____

б) Шта и до које границе се очекује да држава регулише? Модели демократија које ученици познају, који би одговарали условима у Србији, на пример:

Минимална улога државе: потпуна индивидуална одговорност (нижи порези, грађани финансирају сопствену пензиону и здравствену потпору, минимална зависност пословања од законских регулатива)

Велика улога државе: колективна одговорност (већи порези, јавно здравствено и пензионо осигурање, велика зависност пословања од законских регулатива)

Одговорност
појединаца

Одговорност
државе/
владе

в) Појам „грађанства“

1) Шта за вас представља појам грађанства?

2) Шта значи бити грађанин?

3) Која су то главна питања или проблеми везани за концепт грађанства у Србији, генерално или у вашем ближњем окружењу?

► Свет без насиља

Задачи:	Подстаћи ученике да размишљају о облицима насиља. Помоћи ученицима да препознају насиље и реагују на њега. Помоћи им да се суоче са двоструким понашањем у различитим ситуацијама: у улози жртве и у улози насилника.
Кључне речи:	Насиље, жртва, насилник
Начин рада	
ток часа:	Читање, активност на часу, радни лист
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Социологија, грађанско васпитање, психологија
Способности, вештине и знања:	Критичко размишљање, разумевање, реаговање

Предложене активности

Читање

Наставник може предложити да ученици код куће прочитају текстове „Нетолеранција се неће толерисати», „Породица – моје уточиште“ и „Насиље у вези“ из Европског дневника.

Истраживачки рад

Наставник може предложити ученицима да након читања текстова о насиљу код куће о томе разговарају са члановима своје породице или са друговима. Свако треба да припреми 3–5 примера најчешћих облика насиља до којих су дошли током разговора.

Активност на часу

На почетку часа, наставник може да испише на табли реченице за дискусију, као на пример:

- „Деци је потребно мало дисциплине. Мени је то донело само добро“.
- „Насиље и сексуално злостављање у породици су прилично ретке појаве. Породица је (углавном) сигурно уточиште за децу“.
- „Не можемо се мешати у начин живота и културне обрасце других људи... чак и ако нам се не свиђа то што они раде“.
- „Деца су јака. Она брзо заборављају“.
- „Насиље у интимним везама и међу брачним партнерима је ретко; мушкарци се мало наљуте када их жене не слушају, падне ту по која ћушка, али после се жена мало 'потруди' – тако је то у животу, зар не?“
- „Мотком и каменицом могу неког повредити, али речима – никако“.
- „Мало шале на рачун друга/другарице никада никоме није шкодило“.

Наставник наглас чита исписане реченице, дели ученике у седам група и свакој групи додељује једну од наведених изјава. Све групе записују сопствене ставове, слагања/неслагања са датом изјавом, цитирају примере.

После тога, представници група читају коментаре своје групе, а остатак разреда учествује у дискусији о сваком излагању, додајући аргументе и примере које су сами прикупили током истраживања.

Радни лист

Овај радни лист треба да помогне ученицима да се припреме за „реакцију на насиље у школском окружењу“. Постављена питања траже од ученика да размисле коме би се обратили за помоћ

у сопственој школи ако би били предмет или сведоци насилног понашања. Наставник може разговарати о конкретним искуствима ученика и забележити их, као и да пребројавањем гласова ЗА (за сваку од 11 опција) направи разредну ранг листу.

Закључак

Наставник може пренети резултате анкете директору школе или одговарајућем административном службенику. Уз сарадњу наставника више разреда који обрађују Европски дневник, на основу сакупљених резултата може се добити школска ранг листа особа којима се ученици најчешће обраћају за помоћ.

Радни лист

ОБРАЋАЊЕ УЧЕНИКА ЗА ПОМОЋ	РАЗРЕДНА РАНГ ЛИСТА
Разредном старешини	
Другу/Другарици	
Директору школе	
Наставнику којег посебно ценим	
Педагогу школе	
Психологу школе	
Школском полицајцу	
Особи из физичког обезбеђења школе	
Никоме (јер не смем)	
Дежурном наставнику	
Помоћно-техничком особљу	

► Енергија

Циљеви:	Израчунати трошкове струје и уштеду која може да се оствари „једноставним“ мерама за штедњу енергије.
Кључне речи:	Енергија, уштеда, одржива потрошња
Методe рада:	Домаћи задатак – радни лист, читање, дискусија, додатна активност
Везе са наставним програмом:	Биологија, хемија, физика, екологија
Вештине:	Рад са бројевима, анализа

Предложене активности

Читање

Поглавља: „Имамо само једну планету“, „Већи учинак уз мање улагање“, „Куповина за планету“, „Истраживањем штитимо планету“, „Брига о пољопривреди“.

Радни лист 1

Као домаћи задатак, од ученика тражити да попуне Радни лист 1.

Сврха овог радног листа је да помогне ученицима да израчунају колико новца се у њиховој кући потроши на осветљење, и колика уштеда може да се оствари преласком на штедљиве сијалице.

Ученици могу да попуне табелу садржану у овом радном листу, или да направе посебну табелу у свескама или на компјутеру.

Напомена: Ако ученици већ имају штедљиве сијалице код куће, могу да ураде вежбу у супротном смеру, тј. колико би трошили када не би имали такве сијалице.

Дискусија

Након вежбе попуњавања радног листа и читања, наставник може да покрене дискусију о резултатима радног листа:

- Да ли су ученици били изненађени тиме колика уштеда може да се оствари?
- Колико ученика се сетило да урачуна трошкове куповине нових и скупљих сијалица? Да ли уштеда и даље постоји када се урачунају ови трошкови?
- Којих још једноставних поступака који би резултирали уштедом енергије ученици могу да се сете? Како би ученици израчунали колика је уштеда у тим случајевима?

Додатна активност

Као додатну активност, наставник може да подели ученицима Радни лист 2. На њему се налази списак савета за „одрживу потрошњу“, које могу да упореде са својим свакодневним поступцима. Ученици затим треба да попуне радни лист. Наставник може заједно са ученицима да прегледа попуњени списак, и да пита да ли неко има додатне савете које би поделио са остатком разреда.

► Радни лист 1 – Сијалице

Све о штедљивим сијалицама:

<http://ec.europa.eu/energy/lumen/>

1. Спроведи истраживање осветљења код куће

Направи попис свих сијалица у својој кући. Провери које су обичне, или халогене (сијалице у којима ужарена спирална нит производи светлост). У табелу испод унеси све такве сијалице; за сваку од њих назначи снагу (у ватима (W)) и просечно време коришћења на дневној бази. Ако ти понестане места, направи још један списак. Не заборави да провериш и спољно осветљење ако га имаш код куће!

Где се налази сијалица	Снага		Часова/дневно		Укупна потрошена енергија (у ват-часовима)
		x		=	
		x		=	
		x		=	
		x		=	
		x		=	
		x		=	
		x		=	
		x		=	
		x		=	
		x		=	
		x		=	
		x		=	
УКУПНО					(А)

1 киловат-час = 1,000 ват-часова

Помножи укупан збир (А) са 365 и подели са 1000, и добићеш укупан број киловат-часова (Kwh) потрошених на годишњем нивоу:

$$\text{Укупно (А)} \div 1,000 \times 365 = \text{_____ Kwh /год. (Б)}$$

Цена електричне енергије варира, али у просеку износи 0,23€/ Kwh.

Израчунај трошкове осветљења на годишњем нивоу тако што ћеш помножити укупну потрошњу у Kwh са ценом по Kwh:

$$\text{(Б)} \text{ Kwh /год.} \times 0,23\text{€} = \text{(Ц)} \text{ _____ € /год.}$$

2. Утврди колико бисте могли да уштедите

Штедљиве сијалице троше у просеку једну трећину енергије коју потроше обичне сијалице. Израчунај уштеду!

Тренутни трошкови: (Ц) _____ €

Једна трећина трошкова: (Ц) _____ € ÷ 3 = (Д) _____ €

Разлика: (Ц-Д) = _____ €

► Радни лист 2 – Остале идеје за уштеду енергије

Испод се налази списак савета за „одрживу потрошњу“. Обележи одговарајућу кућицу: „већ радим“, „радићу“ „нећу радити“. Можда није лоше да цео један дан носиш овај списак са собом и бележиш све своје поступке. Можда ти падну на памет још неки савети – забележи их и подели са разредом!

	Већ радим	Радићу	Нећу радити
Лична хигијена Туш троши мање енергије (за загревање воде) него купање у кади. Затвори славину када переш зубе.			
Осветљење Штедљиве сијалице... искључи светло када изађеш из просторије.			
Превоз Бициклом, пешице, јавним превозом... само што мање аутом!			
Потрошни артикли Сунђери, а не папирни убруси; стаклене, а не картонске чаше, платнене врећице за поновну употребу, а не пластичне кесе...			
Ужина Спакована у посуду која се користи више пута.			
Воће и поврће Једи сезонско, локално воће и поврће			
Вечера Остави да се одмрзне у фрижидеру / природним путем; остаци хране да се охладе пре одлагања у фрижидер.			
Остаци хране Искористи их касније, не бацај!			
Прање судова Уместо да пушташ воду да тече, напуни лавабо.			
Грејање Смањи грејање; обуци џемпер			
Смеће Рециклирај пластику, амбалажу за пиће, папир, картон, стакло.			
Електронски уређаји, ТВ, компјутер Искључи, не остављај на стенд-бају!			
Куповина Веће количине (породично паковање), не појединачн паковања.			

► Образовање без граница

Задачи:	Помоћи ученицима да боље разумеју елементе Болоњског процеса. Упознати ученике са могућностима студирања у ЕУ
Кључне речи:	Болоњски процес, акредитација, Еразмус мундус
Начин рада/ток часа:	Читање, картице, дискусија
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Грађанско васпитање, социологија
Способности, вештине и знања:	Богаћење речника и усвајање нових појмова, критичко мишљење

Предложене активности

Картице које се налазе на следеће две стране треба фотокопирати у одговарајућем броју примерака и налепити на предњу и задњу страну припремљених картона одговарајуће величине.

Читање

Ученици треба да прочитају текст „Шта даље? Наставак образовања“ из Европског дневника

Картице

Картице се могу користити да се провери колико су ученици разумели кључне термине који се односе на реформу система образовања у Србији. Картице се могу употребити на следећи начин: наставник подели ученике у неколико група; затим открива групама једну страну картице (страну на којој се налази појам/питање или ону на којој је дефиниција/одговор); представници група, након консултација са осталим члановима групе, треба да одговоре шта је на другој страни картице. Група која има највише тачних одговора најуспешнија је. Наставник може сам осмислити садржину додатних картица.

Дискусија

Након активности са картицама, наставник може тражити од ученика да се усредсреде на део предложеног текста који се односи на програме за образовање ЕУ.

За подстицање дискусије, наставник може искористити следећа питања:

- Да ли сте до сада чули за програме образовања ЕУ који ће будућим студентима бити на располагању: Еразмус мундус (*Erasmus Mundus* <http://eacea.ec.europa.eu>), Еразмус мундус сарадња - „Спољни прозор“ (Erasmus Mundus External Cooperation Window) и ТЕМПУС (www.tempus.ac.rs)?
- Да ли бисте се пријавили за учешће у неком од ових програма?
- Шта можете добити учешћем у овим програмима?
- Да ли познајете особу која је имала прилике да учествује у неком од ових или сличних програма? Каква су њена/његова искуства?

► Картице – Речник образовања

Европски систем преноса бодова (ЕСПБ)	Болоњски процес
Реформе „према Болоњи“ у Србији	Акредитација
Комисија за акредитацију	Државе које учествују у Болоњском процесу
Три програма образовања ЕУ која су доступна студентима из Србије	<i>Erasmus</i> програм
2003	Оквирни уговор са ЕУ

<p>Процес који је покренут 1999. године да би се уклониле разлике у системима високог образовања европских земаља и препреке студентској мобилности и међусобном признавању диплома.</p>	<p>Временско оптерећење студената за време студија. Утврђен је стандард према коме једна студијска година носи 60 ЕСПБ бодова.</p>
<p>Потврда да високошколска установа у Србији испуњава утврђене стандарде.</p>	<p>Реформе образовног система у Србији чији је циљ да се образовни систем у нашој земљи усклади са прихваћеним стандардима Болоњског система.</p>
<p>47 земаља, укључујући све земље чланице ЕУ.</p>	<p>Тело које проверава квалитет високошколских установа и вреднује квалитет студијских програма.</p>
<p>Програм за образовање ЕУ који омогућава студентима из земаља учесница да за време трајања основних студија годину дана студирају на одговарајућем универзитету неке друге земље учеснице.</p>	<p>Erasmus Mundus Erasmus Mundus – Спољни прозор (External Cooperation Window) ТЕМПУС</p>
<p>Документ који једна влада треба да потпише да би учествовала у програмима образовања ЕУ.</p>	<p>Година када се Србија укључила у Болоњски процес.</p>

► Паметни потрошач

Задачи:	Подстаћи ученике да препознају која права имају као потрошачи. Помоћи ученицима да развију своје вештине у остваривању својих права и образлагања жалби.
Кључне речи:	Рекламација, права потрошача
Начин рада/ток часа:	Читање, дискусија, попуњавање радног листа, писање писама
Усаглашеност и веза са наставним планом и програмом:	Устав и права грађана, грађанско васпитање
Способности, вештине и знања:	Писање званичног писма, комуникација и дискусија

Предложене активности

Читање

Ученици треба да прочитају текстове „Помоћ за потрошаче од А до...“, „Устани...Бори се за своја права“ и „Без обавезе“ из Европског дневника.

Дискусија

Ученици у паровима дискутују о садржају текста. Следећа питања могу усмерити њихову дискусију:

- 1) Да ли ученици разумеју која права имају као потрошачи?
- 2) Да ли знају коме се могу обратити уколико имају питања у вези са својим правима?

Активност

Радни лист служи као вежба за формулисање рекламација. Он помаже да ученици:

- прикупе податке и документа;
- анализирају своју жалбу и оно што очекују од продавца.

Када ученици попуне радне листове, наставник треба да затражи да напишу формалну жалбу. Предлаже се да ученици међусобно размене своја писма и анализирају их (види наставак).

Надовезана активност

Ученици у паровима или као цео разред дискутују о писању ових жалби. Дискусија се може усмеравати следећим питањима:

- 1) Који аргументи су били добри, а шта су слабе тачке?
- 2) Да ли је било значајне разлике између онога шта је аутор рекламације хтео да каже и онога шта је читалац разумео? Који је био разлог?
- 3) Уколико би вас понашање продавца/службеника нарочито разљутило, шта би представљало разуман план деловања?
- 4) На који се још начин може поднети рекламација и који начин је најприкладнији?

Уколико се нека рекламација заиста пошаље продавцу, разред би могао да прати докле је доспела.

► Радни лист – Ефикасне рекламације

Треба се сетити случаја стварне рекламације код неког продавца. Радни лист се користи за формулисање жалбе и остваривање својих права.

1. Производ који се рекламира?

Предмет рекламације (назив производа/ име произвођача)?

Који је број модела, уколико га има?

Који је серијски број, уколико га има?

Када и где је купљен?.....

2. У чему је проблем?

.....

3. Шта је до сада урађено на решавању проблема?

Навести име и радно место сваке особе са којом сте већ можда разговарали.

.....

4. На који начин бисте желели да се проблем реши?

На пример: поправка, замена, повраћај новца, извињење.

.....

5. Којом документацијом располагете?

Нису сва доле наведена документа неопходна, али што их више има – тим боље. Прикупити што више и

чувати их заједно.

► рекламни оглас

► упутство за употребу

► рачун из радње или фактура

► оригинално паковање

► отпремница

► гарантни лист

6. Коме треба упутити жалбу?

Име и радно место особе:.....

Предузеће / радња:

Адреса:

Телефон/ мејл:

7. Писање жалбе

Жалбу треба написати на папиру формата А4, користећи информације које су прикупљене у тачкама 1, 2 и 3. Треба бити сажет, држати се чињеница и бити сталожен и уљудан. Обавезно треба навести своје име, адресу, број телефона и број рачуна уколико се очекује новчана накнада. Прилажу се фотокопије сакупљених докумената, док се оригинали чувају.

8. Проверавање написаних жалби

Свако замењује своје писмо са другом/ другарицом из клупе.

► Да ли је разумљив проблем друга/ другарице и која су његова/њена очекивања?

► Да ли су његови/ њени захтеви разумни?

► У позицији запосленог у предузећу или радњи којој се подноси рекламација, да ли бисте покушали да решите проблем? Зашто да или зашто не?

ЕВРОПСКА УНИЈА У СРБИЈИ

Србија је у децембру 2015. године отворила прва поглавља у преговорима о приступању Европској унији, чиме је направљен крупан корак напред у процесу започетом у марту 2012, када је добила статус кандидата за чланство у ЕУ.

ЕУ је далеко највећи донатор у Србији са више од три милијарде евра грантова у последњих 15 година у свим областима – од владавине права, реформе јавне управе, друштвеног развоја, до животне средине и пољопривреде. Само за обнову после поплава из маја 2014. године, ЕУ је донирала Србији 173,6 милиона евра, док је више од 20 милиона евра ала као помоћ у суочавању са таласом избеглица и миграната. Данас, помоћ ЕУ пре свега је усмерена на подршку Србији да се припреми за преузимање и ефикасно спровођење обавеза из будућег чланства у ЕУ.

Србија је такође добила сличну помоћ у грантовима кроз билатералне донације држава чланица ЕУ. Европска унија је и највећи кредитор, јер су од 2001. године, потписани кредитни зајмови вредни 4,3 милијарде евра. Европска унија је традиционално највећи трговински партнер Србије јер је у периоду 2014-2015 укупно 63% трговинске размене Србије са иностранством било са Европском унијом. Од 2009. године, извоз Србије у ЕУ се повећао за 125,5%.

ЕУ у књигама

ДИГИТАЛНА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ

Колекција Народне библиотеке Србије садржи публикације које су издале Делегација Европске уније у Републици Србији, Канцеларија за европске интеграције Владе Републике Србије и партнерске организације, а које пружају информације о различитим аспектима европских интеграција, настанку и развоју ЕУ, као и односима Србије и ЕУ: www.digitalna.nb.rs/sf/NBS/knjigeoEU

ЕУ у библиотекама

Публикације и књиге о Европској унији на српском језику можете наћи у библиотекама широм Србије. www.euinfo.rs/euteka

За више информација:

Делегација Европске уније
у Републици Србији

Делегација Европске уније у Републици Србији

Авенија 19а, Владимира Поповића
40/У, 11070 Нови Београд, Србија

Тел: +381 11 30 83 200

Факс: + 381 11 30 83 201

Електронска пошта:

delegation-serbia@eeas.europa.eu

Интернет презентација: www.europa.rs

[@DavenportEUSrb](#)

ЕУ инфо центар Београд

Краља Милана 7,
11000 Београд, Србија

Тел: + 381 11 40 45 400

Електронска пошта:

info@euinfo.rs

Интернет презентација:

www.euinfo.rs

[f](#) EU info centar

[t](#) @EUICBG

[i](#) EUICBG

ЕУ инфо кутак Нови Сад

Михајла Пупина 17,
21000 Нови Сад, Србија

Тел: + 381 21 45 16 25

Електронска пошта:

officens@euinfo.rs

Интернет презентација:

www.euinfo.rs

[f](#) euipnovisad

[t](#) @EUinfoNS

ЕУ инфо кутак Ниш

Вожда Карађорђа 5,
18000 Ниш, Србија

Тел: + 381 18 24 15 61

Електронска пошта:

officenis@euinfo.rs

Интернет презентација:

www.euinfo.rs

[f](#) euipnis

[t](#) @EUinfoNis

Повежите се са корисницима Европског дневника на Фејсбуку:

www.facebook.com/europski.dnevnik

Овај пројекат финансира Европска унија у сарадњи са:

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ,
НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА

Република Србија
Влада
Канцеларија за европске интеграције

Republic of Serbia
Government
European Integration Office

Приручник за наставнике

Европски дневник

2016/2017.

Мудар избор

ISBN 978-92-9238-341-1
DOI: 10.2871/638962